

واکنش اسلاوی ژیزک فیلسوف و بیش از ۱۰۰۰ نویسنده به لغو مراسم جایزه نویسنده فلسطینی در نمایشگاه کتاب فرانکفورت

حذف اندیشه مخالف، رسوایی است

ترجمه: گروه فرهنگ و ادبیات

بیش از هزار نویسنده در نامه‌ای سرگشاده که صبح دوشنبه منتشر شد، لغو مراسم جایزه نویسنده فلسطینی را در نمایشگاه کتاب فرانکفورت محکوم و مسئولان نمایشگاه را متهم کردند به خاموش کردن صدای فلسطینیان.

انجمن ادبی لیتپروم (LitProm)، سازمانی که جایزه «Liberaurpreis*» را می‌دهد، قرار بود مراسمی را با حضور عدنیه شبیلی در نمایشگاه کتاب فرانکفورت برگزار کند که آن را به دلیل حمله ۱۷اکتبر (۱۵مهر) حماس به رژیم صهیونیستی لغو کرد. این سازمان در بیانیه‌ای که منتشر کرده، گفته است: «تصمیم گرفتیم مراسم جایزه را در نمایشگاه کتاب فرانکفورت برگزار نکنیم و درپی موقعیت مناسبی برای برپایی این برنامه در آینده هستیم.» عدنیه‌شبیلی، رمان‌نویس فلسطینی ساکن برلین، سال ۲۰۲۰ رمانی به زبان انگلیسی منتشر کرد (با عنوان انگلیسی «MinorDetail»، و عنوان عربی «تفصیل ثانوی») که با الهام از ماجرای واقعی نوشته شده است. نویسنده ماجرای تجاوز و قتل یک دختر باده‌نشین در سال ۱۹۴۹ به‌دست نظامیان رژیم صهیونیستی را دست‌مایه کار خود قرار می‌دهد و با تخیل در هم می‌آمیزد تا اثری داستانی خلق کند. در این داستان یک خبرنگار زن دهه‌ها پس از جنایت، برای تحقیق درباره آن به رام... می‌رود.

انجمن ادبی لیتپروم از این رمان به‌عنوان «اثری هنری با ترکیب‌بندی دقیق که از قدرت مرزها و آنچه درگیری‌های خشونت‌بار با مردم می‌کند» یاد کرده‌بود. اما ماجرای لغومراسم از جایی شروع می‌شود که دو روزنامه‌نگار و ویراستار ادبی، رمان را با اتهام پهودستیزانه لکه‌دار می‌کنند، اما نویسندگان در نامه‌سرگشاده اعتراض به لغو مراسم، این اتهام را رد کرده‌اند. در بخشی از این نامه آمده است: «منتقدان جدی ادبی به‌وضوح این موضوع [پهودستیزی] را در مطبوعات آلمان و جاهای دیگر رد کرده‌اند. این کتاب به‌رویدادهای مستند در باره تجاوز به یک دختر باده‌نشین در سال ۱۹۴۹ توسط یکی از واحدهای ارتش رژیم صهیونیستی اشاره می‌کند.» سخنگوی لیتپروم نیز در بیانیه‌ای گفته است: «اعطای جایزه به عدنیه‌شبیلی هرگز زیر سؤال قرار نگرفت. لیتپروم قاطعانه اتهامات و افتراهایی را که علیه نویسنده و رمان در بخش‌هایی از مطبوعات مطرح شده است، بی اساس می‌داند. «امضا کنندگان نامه که کولم توبیین رمان نویس ایرلندی و هشام مظفر نویسنده آمریکایی لیبیایی -هر دو از برندگان جایزه معتبر پولیتزر-، کامیلا شمس‌ی رمان نویس بریتانیایی پاکستانی و ویلیام دل‌ریپل مورخ بریتانیایی نیز در میان آن‌ها قرار دارند، از لیتپروم و نمایشگاه فرانکفورت می‌خواهند در یک‌نمایشگاه‌بزرگ‌بین المللی کتاب این مسئولیت‌دارد که به‌جای تعطیل کردن برنامه، فضایی را برای نویسندگان فلسطینی ایجاد کند تا افکار، احساسات و تأملات خود را در این دوران وحشتناک و طاعمانه به‌وسیله ادبیات به اشتراک بگذارند.»

ژاک تستارد، مدیر انتشارات فیتزکارالدو ادیشن (Fitzcarraldo Editions) و ناشر آثار شبیلی در بریتانیا، نیز در نامه‌ای سرگشاده به زمینه‌سب‌ع‌تری از ادبیات اشاره کرده است. او در این نامه می‌گوید: «یکی از اهداف ادبیات تشویق به تفاهم و گفت‌وگو بین فرهنگ‌هاست. در زمان چنین خشونت وحشتناک و دل‌خراشی، بزرگ‌ترین نمایشگاه کتاب جهان وظیفه دارد از صداهای ادبی [...] حمایت کند.»

- بدون حل مسئله فلسطین صلحی در خاورمیانه وجود ندارد

اسلاوی ژیزک، فیلسوف اسلوونیایی، در سخنرانی آتشین خود در مراسم افتتاحیه نمایشگاه کتاب فرانکفورت در روز سه‌شنبه، لغو جایزه Liberaurpreis برای نویسنده فلسطینی، عدنیه شبیلی، را «رسوایی» خواند.

ژیزک گفته است: «وقتی فهمیدم مراسم جایزه عدنیه شبیلی به تعویق افتاده است، شوکه‌شدم. من این تصمیم را یک رسوایی تلقی کردم. در اینجا ما به تناقض‌های «فرهنگ طرد» نزدیک می‌شویم. تمام کاری که فرهنگ طرد می‌کند، حذف کسانی است که با ایدئولوژی و اندیشه شما سازگاری ندارند.»

سخنان ژیزک غوغایی به پا کرد و با واکنش حاضران روبه رو شد و برخی سالن را ترک کردند. ژیزک ضمن محکوم کردن کشتن غیرنظامیان و انسان‌های بی‌گناه از هر طرف، تأکید کرده است: «اگر می‌خواهیم این درگیری را بفهمیم، باید به حرف فلسطینی‌ها هم گوش دهیم و پیشینه آن‌ها را در نظر بگیریم. بدون حل مسئله فلسطین صلحی در خاورمیانه وجود ندارد.»

منابع:

latimes.com
theguardian.com
thenationalnews.com
globalhappenings.com

* Liberaurpreis یک جایزه ادبی است که کارش را از سال ۱۹۸۷ آغاز کرده است و فقط به نویسندگانی از آفریقا، آسیا، آمریکای لاتین و جهان عرب تعلق می‌گیرد. یکی از دلایل برپایی چنین جایزه‌ای را توجه به ثروت فرهنگی کشورهای توسعه‌نیافته بیان کرده‌اند. کم‌توجهی به ترجمه آثار کشورهای مدنظر را از دلایل دیگر برگزاری این جایزه دانسته‌اند.

شهریار

۵شنبه
۲۷ مهر ۱۴۰۲
۳ روزه‌ای ۱۴۵۰
شماره ۴۰۶۱

۱۰

فرهنگ و ادبیات

نوار قرمز غزه! دهان زخم فلسطین *

معرفی چند اثر ادبی درباره فلسطین

علیرضا حیدری

خیلی عجیب نیست وقتی ببینیم نوام چامسکی هم صدای پیشرو در مبارزات برای آزادی فلسطین است و درباره چگونگی فشار جامعه بین‌المللی به رژیم صهیونیستی برای پایان دادن به نقض حقوق بشر علیه مردم فلسطین بحث می‌کند.
بله، او یک زبان‌شناس مشهور، فیلسوف و نظریه‌پرداز آمریکایی است. او و ایلان پایه کتابی نوشته‌اند به نام «درباره فلسطین»، این کتاب مجموعه‌ای از مقالات و مصاحبه‌های چامسکی و پایه (از منتقدان سیاست‌های آمریکا و رژیم صهیونیستی درباره بحران در غزه) است.

این روزها و پس از عملیات شکفت‌انگیز حماس علیه رژیم صهیونیستی که ابهت اطلاعاتی و نظامی رژیم صهیونیستی را درهم شکست، رژیم جنایت‌کار صهیونیستی بی‌رحمانه دست به جنایت زده و مردم کوچه و خیابان غزه را به خاک و خون کشیده است. البته جنایت این رژیم تازه‌گی ندارد و دهه‌هاست مردم مظلوم و بی‌پناه فلسطین زیر خشم این اشغالگران زندگی کرده‌اند. نشانه‌های این روزگار سخت و رنج طولانی را گذشته از کتاب‌های تاریخی و آناری چون «درباره فلسطین»، می‌توان در آثار ادبی که هم شاعران و نویسندگان فلسطینی و هم غیرفلسطینی از جمله شاعران و نویسندگان کشورمان نوشته‌اند، جست‌وجو کرد. از میان این آثار باید به «خاطرآنی» اشاره کرد که خود فلسطینیان آواره نوشته‌اند و سندهایی محکم از این روزگار اشغالگری و آوارگی است.

و نیز باید به شعر مقاومت هم پرداخت که همچنان درد مردم این سرزمین را فریاد می‌زند و از رمان‌هایی یاد کرده‌که داستان زندگی ساکنان رنج‌دیده و مهاجران آواره است.

- شعر مقاومت، شعر امید

از آغاز مقاومت رسمی مردم فلسطین که از سال ۱۹۳۶ آغاز می‌شود، نسلی از شاعران هستند که فلسطین مسئله اولشان است و نمی‌توان آن‌ها و شعرشان را از وطنشان جدا کرد و جان آن‌ها که شعرشان است، با وطنشان پیوندی محکم دارد. این شاعران دو گروه هستند، گروه اول شاعران مستقر در فلسطین هستند و گروه دوم شاعرانی که ناچار به مهاجرت شدند. در شعر هر دو گروه موضوعاتی مشترک چون پیوند مفهوم مقاومت با مفاهیم دینی، اعتراض به اشغالگران، انتقاد از سکوت مجامع بین‌المللی و رهبران عرب، امید به آزادسازی فلسطین و پیروزی، یادکرد شهدا، عواطف انسانی و البته گاه رگه‌هایی از نومیدی و یأس مشاهده می‌شود. نمونه روشن آن شعر محمود درویش است که می‌شود او را نماد و نماینده‌ای از شعر و شاعران مقاومت در نظر گرفت.

اگر شعرهای مربوط به فلسطین را با عنوان‌های آوارگان فلسطینی، فداییان و مضامینی از قبیل بازگشت به فلسطین و فریاد رهایی فلسطین تقسیم کنیم، مشخص می‌شود که پس از سال ۱۹۶۷ جنبش مقاومت فلسطین حضور گسترده‌اش را در نبرد با رژیم صهیونیستی آشکار ساخت. شعرهای بسیار باارزشی در این باره سروده شد، اما شعر محمود درویش نبض تپنده ادبیات معاصر فلسطین است و در میان فریادها و پژواک گلوله‌ها و آوای خون‌آلود پناهندگان، نشو و نما یافته است.

در «شعر انتفاضه»، صرف نظر از فراز و فرودهای هنری در آثار شاعران پیشکسوت یا نوظهور -در یک تحلیل محتواگرایانه- دو عنصر اساسی «امیدواری» و «ستیزه‌جویی» بسیار قابل اعتناست. این رویکردها هنگامی که روشن تر می‌شود که نگاهی اجمالی به گذشته شعر مقاومت فلسطین بیفکنیم و احساس دل‌زدگی و خستگی از وضعیت زمانه و انتظاری مبهم برای آینده بهتر را دربراییم، شعر انتفاضه همچنان که بیانگر اعجاب شاعر و الهام‌گیری غنی او از ظهور چنین نسلی است، سازش‌ناپذاشمن و تسلیم‌شدن‌برابر او را تحقیر می‌کند و به‌نماینده‌گی از ملت فلسطین، آنان را با دست تهی به نبرد می‌خواند.

شاعران ایرانی نیز همواره هم‌پای شاعران فلسطینی و جهان به این گوشه از جغرافیا توجه جدی داشته و آثار مهمی چاپ کرده‌اند. از غزه سرودند و زخم این سرزمین: نوار قرمز غزه! دهان زخم فلسطین تو را محاصره کردند چکمه‌های شیاطین تو را محاصره کردند تا غریب بمیری به این محاصره لعنت، به این معامله نفرین (محمدسعید میرزایی) از قدس گفتند و از روی رهایی او: ای معجزه قیام‌قامت، ای قدس خون‌نامه شق و استقامت، ای قدس در راه رهایی تو جان می‌بازیم ای قیله دین، سرت سلامت، ای قدس (رضا اسماعیلی)

شاعران ایرانی به‌خوبی نمادهای مقاومت و انتفاضه را دریافته‌اند و در شعر خود بازتاب داده‌اند. قزوه در سروده‌ای زیبا که سوگنامه‌ای است برای غزه، به این نمادها اشاره می‌کند: درخت سیب را می‌آورند با دستبند به جرم اینکه چرا سبب‌هایش را چون سنگ، پرتاب کرده است! درخت پرتقال را می‌آورند

کرده‌اند. یکی دیگر از مجموعه‌شعرهایی که باید نام برد، کتاب «حجره‌های شعله‌ور، اشعاری با محوریت مقاومت است که حسین اسرافیلی منتشر کرد. در این کتاب اشعاری از شاعران ایرانی، افغانستانی و تاجیک همچون محمدحسین انصاری نژاد، عباس خوش‌عمل کاشانی، محمد سرور رجایی، عبدالرحیم سعیدی‌راد، نغمه مستشار نظامی، پروانه نجاتی، مهدی نظارتی زاده و... دیده می‌شود.

- رمان، تصویری از مقاومت

اگر در حوزه شعر اشعار فراوانی از شاعران ایرانی داریم که برای فلسطین و مقاومت سروده شده‌اند، در حوزه ادبیات داستانی اتکا بیشتر به ترجمه آثار داستانی است. رمان «پایداری فلسطین» بیانگر سیمای شخصیت فلسطینی است و از رنج‌ها و محنت‌های ملتی حکایت دارد که با شهامت و جسارت به مبارزه و مقابله با استعمارگر صهیونیسم و انواع ظلم و ستم پرداخته است و می‌توان آن را یکی از وسیع‌ترین حوزه‌های ادبیات عرب دانست که به‌عنوان ابزاری برای مقاومت و پایداری در دست نویسنده، آحاد مردم را به دفاع از ارزش‌ها، آزادی، دفاع از کرامت انسانی و عدالت تشویق کرده است تا از جان و مال خود دریغ نکنند. خون‌شهدیان، به عنصری مهم در دست نویسنده تبدیل و برای ادامه سیر پایداری بر آن پافشاری می‌شود و شهادت‌طلبی یکی از محورهای پایداری به شمار می‌آید، چنان‌که اشغال سرزمین فلسطین، رمان فلسطین را به‌سمت پایداری و مقاومت سوق داده است.

اگر بخواییم شاخص‌ترین کتاب در حوزه ادبیات داستانی با موضوع فلسطین را مثال برنیم، شاید بتوان گفت کتاب «مردانی در آفتاب، غسان کنفانی، خاطره جمعی فلسطین است که در فهرست برترین کتاب‌های داستانی ادبیات عرب است. در اهمیت این کتاب همین بس که هنوز هم مقالات و پایان‌نامه‌هایی درباره آن نوشته می‌شود. غسان کنفانی که با تلاش و خلاقیتش توانست تحولی عظیم در رمان‌نویسی فلسطین ایجاد کند، خود به دست اشغالگران به شهادت رسید. البته مجموعه «سرزمین پرتقال‌های غمگین»، را که شامل دوازده داستان است هم نباید فراموش کرد که مریم نفیسی‌راد ترجمه کرده است. غسان کنفانی در این اثر علاوه‌بر زبان فصیح، از زبان عامیانه فلسطینی برای به‌تصویرکشیدن درد و رنج فلسطینیان استفاده کرده است. او دین را یک هویت معرفی می‌کند. همچنین، در بحران هویت ملی خاک را از مهم‌ترین هویت‌های هر شخص می‌داند و تصویری از همه شخصیت‌های رمان ارائه می‌دهد.

اما بعد از کنفانی معروف‌ترین و مهم‌ترین نویسنده فلسطینی، امیل حبیبی است که رمان «المتشائل» او را با «صد سال تنهایی» مارکر مقایسه می‌کنند. این رمان در ایران با دو ترجمه منتشر شده است: «خوش خیال بداقبال» (انتشارات امید ایرانیان) و «وقایع غریب غیب‌شدن سعید ابونحس خوش‌بدبین»

ترجمه احسان موسوی خلخالی. این کتاب داستانی تودرتو و هزارویک‌شبی دارد. اما در دل خودش ارجاعات فراوانی به حوادث سیاسی فلسطین و زندگی روزمره در سرزمین‌های اشغالی دارد.

شمار آثار داستانی با موضوع فلسطین بسیار زیاد است و اگر بخواییم به چند مورد اشاره کنیم، می‌توان از «فرمانده در سایه» با ترجمه وحید خضاب نام برد که روایت زندگی اثرگذارترین فرمانده مقاومت، شهید عماد مغنیه است.

کتاب «غزه از بازگشت می‌نویسد» مجموعه‌ای از داستان‌های کوتاه از پانزده نویسنده فلسطینی است که با ترجمه رضامدیها و امیرحسین حیدری منتشر شده است. عناوین برخی داستان‌های این کتاب شامل این موارد است: فلسطین یعنی زندگی، زندگی در جنگ، از هم پاشیده، آیا نجات خواهم یافت، تیر خلاص را بزن، رؤیای کودکی، باید بازگردیم، خانه، تاج‌آباد، به یک‌باره از دست دادن، قرص نان، سحرگاه، پیرمرد و سنگ، زخمی‌ها.

«سفرنامه‌ای...» سومین سفرنامه فائضه غفارحدادی و دهمین کتاب مصوب می‌شود. آشنایی با یک خانواده اهل غزه توسط یکی از دوستان سبب می‌شود که او در یک سفرشش‌روزه راهی لبنان شود. پدروهمان دوستی که باعث آشنایی او با خانواده ابویاسر شد، همراهان او در این سفر هستند.

کتاب «حس» را می‌توان اثری زنانه قلمداد کرد. این کتاب به قلم عدنیه شبلی در مجموعه داستان‌های عربی و سرزمین فلسطین قرار می‌گیرد که در ایران آسیه شهبازی ترجمه آن را به سرانجام رسانده و روایتی است از درپچه‌چشم دخترپچه‌ای فلسطینی از اتفاقات روزمره آن کشور که شامل حوادث سال ۱۹۸۲ و کشتار صبرا و شتیلا می‌شود.

کتاب «طعم آسمان» اثری به‌قلم ایتسام برکات و ترجمه فاطمه باغستانی است که با محوریت خاطرات بانوی فلسطینی از جنگ‌شش‌روزه و باروانی داستانی نگاشته شده است. مخاطب کتاب عمدتاً نوجوانان و جوانان هستند و کتاب هم‌یک‌روایت مستقیم‌مستند داستانی است که به سبک و سیاق داستانی نوشته‌شده است. «ریاح» نوشته جلال توکلی، ازجمله کتاب‌هایی است که سوره مهر به چاپ رسانده و تاکنون چندین بار تجدید چاپ شده است. این رمان درباره چگونگی نفوذ یهودیان در کشور فلسطین با استناد به دست‌نوشته‌های یک زرمنده مسلمان فلسطینی است. داستان، درباره پسری به‌نام اسماعیل است که با خانواده‌ای در مزرعه‌ای در فلسطین زندگی می‌کند.

* مصرعی از شعر رضا اسماعیلی

منابع

نجاریان محمد رضا. من‌ایه‌های ادبیات پایداری در شعر محمود درویش. ادبیات پایداری، ۱۳۸۸، دوره ۱، ش:۱. گنجی نرگس، شعر انتفاضه، ستیزه‌جو و امیدوار، نشریه مدرس علوم انسانی، ۱۳۷۹، دوره ۴، ش:۳. قزوه، علیرضا، وبلاگ شخصی با عنوان «عشق علیه‌السلام».

فرهنگ نامیر. جلوه‌های پایداری در رمان عشاق اثر رشاد ابوشاور. نشریه زبان و ادبیات عربی (مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی مشهد)، ۱۳۹۸، دوره ۱، ش:۲.

صابری، هانیه، بررسی بحران هویت در آثار داستان‌نویسان فلسطینی، پژوهش‌نامه ادبیات داستانی، ۱۴۰۱، دوره ۱۱، ش:۱.

رضایی، احسان، از ادبیات داستانی فلسطین چی خواندید؟، روزنامه اعتماد، ۱۳۹۹/۳/۱.

